

Viihde, massakulttuuri, kulttuuriteollisuus, populaarikulttuuri ovat massamittaisen petoksen välineitä. Ne ovat uhka moraalille, itsenäiselle, kriittiselle ajattelulle. Ne toimivat yhteiskunnallisen herruuden, kontrollin ja ohjaimisen työkaluina. Ne yhdenmukaistavat, yksilotteistavat kulttuurin, yhteiskunnan ja ihmisten ajattelun. Teknologinen kehitys on merkinnyt ja merkitsee kulttuurin sekä ihmisten ajattelu- ja kokemismuotojen alistamista teknisen rationaliteetin ylivaltaan.

Missä on aito taide ja kulttuuri - nuo ainoat kritiikin ja vastarinnan välineet? Mihin on kadonnut vastarinta, onko se kadonnut ikuisiksi ajoiksi? Merkitseekö teknologinen kehitys tuhoa vai vapautusta? Onko syytä teknologiseen optimismiin vai pessimismiin?

Nämä teesit ja kysymykset ovat taas tänään ajankohtaisia; sen on osoittanut suomalainenkin keskustelu ns. uusista medioista (videot, kaapelit, satelliitit, tietokoneet) eli keskustelu, joka kiteytyy käsitteeseen informaatioyhteiskunta. Vaikka teemat ovat ajankohtaistuneet, eivät ne välttämättä ole uusia. Periaatteessa samat kysymyksenasettelut, samanlaiset optimistiset, pessimistiset, apokalyptiset arviot olevasta ja visiot tulevasta ovat toistuneet kulttuurikeskustelussa jo vuosisatojen ajan, kuten Leo Löwenthal osoittaa kirjoituksessaan "Taide vastaan populaarikulttuuri: hahmotus", jonka **Tiedotustutkimus**-lehti (4/1983, ss. 21-54) julkaisi viime vuoden puolella.

Löwenthalin arvion mukaan on varmaankin mahdollista kehittää aitoja massakulttuuria koskevia argumentteja, jotka saattavat johtaa joihinkin perusteltuihin vastauksiin edellä mainittuihin ikuisilta vaikuttaviin kysymyksiin. Mutta, Löwenthalin mukaan, ainakin vielä toistaiseksi keskustelu on ollut pääpiirteissään epärealistista, koska puolustajat ja vastustajat ovat yleensä puhuneet eri kieltä, ja käsitteet ovat useimmiten jääneet hämäräksi historiallisen perspektiivin vuoksi.

Leo Löwenthalin nimi nostaakin esiin yhden tämän vuosisadan puolella kulttuurikeskusteluun (ja -tutkimuk-

seen, unohtamatta koko tiedotustutkimuksen perinnettä) ratkaisevan panoksen antaneen koulukunnan, Frankfurtin kriittisen koulukunnan ajattelun.

Tiedotustutkimus julkaisee tässä numerossa kolme käännösertikkeliä, jotka kaikki liittyvät sekä massakulttuurikeskustelun historiankirjoitukseen että Frankfurtin koulukuntaan: Douglas Kellnerin johdatusen Frankfurtin koulukunnan kulttuuriteoriasta ja sen vaikutuksista erityisesti amerikkalaisen, kriittisen tiedotustutkimuksen kehitykseen, Theodor W. Adornon oman lyhyen yhteenvedon hänen ja Max Horkheimerin kulttuuriteollisuusteoriasta, ja kolmanneksi amerikkalaisen Fredric Jamesonin teoreettis-metodologisen artikkelin massakulttuurista. Jameson edustaa meillä vähemmän tunnettua amerikkalaista, kriittistä kulttuuritutkimusta, jossa yhdistyvät Frankfurtin koulukunnan ajatukset moniin muihin ja uudempiin eurooppalaisiin intellektuaalisiin virtauksiin.

Artikkeleiden julkaisemisen ainoana motiivina ei ole tarve merkitä muistiin - myös suomen kielellä - kulttuurikeskustelun historiaa. On mahdollista, että Frankfurtin koulukunnan jo vuosia ja vuosikymmeniä sitten esittämät ajatukset samoin kuin Jamesonin uudemmat tarjoavat vielä suomalaisessa kulttuuri- ja tiedotustutkimuksessa ja lainehtivassa tietoyhteiskuntakeskustelussa hyödyntämättä jääneitä virikkeitä ja aineksia, joiden pohjalta on mahdollista kehitellä aitoja massakulttuuria koskevia Löwenthalin peräänkuuluttamia argumentteja.

Pessimismistä, optimismista tai argumenteista huolimatta kulttuuriteollisuuden pyörät pyörivät. Millaisella vauhdilla, sitä valottaa Marja-Leena Kalkkisen ja Raija Sarkkisen artikkeli kansainvälisestä viihdeteollisuudesta ja uusista medioista.

Leena Paldán